

1. Įvadas

Įgyvendinant 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 999/2001, (EB) Nr. 396/2005, (EB) Nr. 1069/2009, (EB) Nr. 1107/2009, (ES) Nr. 1151/2012, (ES) Nr. 652/2014, (ES) 2016/429 ir (ES) 2016/2031, Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1/2005 ir (EB) Nr. 1099/2009 bei Tarybos direktyvos 98/58/EB, 1999/74/EB, 2007/43/EB, 2008/119/EB ir 2008/120/EB, ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 854/2004 ir (EB) Nr. 882/2004, Tarybos direktyvos 89/608/EEB, 89/662/EEB, 90/425/EEB, 91/496/EEB, 96/23/EB, 96/93/EB ir 97/78/EB bei Tarybos sprendimas 92/438/EEB (Oficialios kontrolės reglamentas) (toliau – 2017/625 Oficialios kontrolės reglamentas) nuostatas, įskaitant nuostatas, reglamentuojančias oficialiąją kontrolę ir kitą oficialiąją veiklą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1237 „Dėl Reglamento (ES) Nr. 2017/625 įgyvendinimo“¹ (toliau – LR Vyriausybės nutarimas) **paskirtos šios kompetentingos institucijos:**

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (toliau – ŽŪM)

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – VMVT),

Valstybinė augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – VATŽŪM),

ŽŪM įsteigta **kontrolės institucija**, Viešojo įstaiga „Ekoagros“.

Vyriausybės nutarimu taip pat paskirtos **nacionalinės etaloninės laboratorijos** Lietuvos Respublikoje vykdyti (ES) 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 101 straipsnyje nustatytas funkcijas ir užduotis:

Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas (toliau – NMVRVI),

Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija (toliau – NVSPL),

VATŽŪM Fitosanitarinių tyrimų laboratorija (skyrius) (toliau – FTLS).

LR Vyriausybės nutarimu paskirtų kompetentingų institucijų veiklos tikslai ir pasiekimo rodikliai, įskaitant ir su oficialios kontrolės vykdymu susietus uždavinius, detalai aprašyti Lietuvos Respublikos daugiamečiame nacionaliniame kontrolės plane (laikotarpiui 2025-2027 m.) (toliau – 2025–2027 m. DNKP)². 2025-2027 m. DNKP taip pat atitinka kompetentingų institucijų strateginius ir metinius veiklos planus, parengtus vadovaujantis Strateginio planavimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 292 „Dėl Lietuvos Respublikos strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ nuostatomis.

ŽŪM. *LR Vyriausybės nutarimu ŽŪM yra paskirta kompetentinga institucija 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 1 straipsnio 2 dalies i punkte nustatytoje srityse, organizuoti ir oficialią kontrolę vykdančių kompetentingų institucijų ir kontrolės institucijos auditui Reglamento 1 straipsnio 2 dalies i punkte nustatytoje srityse atlikti. Vėliau „Ekoagros“ (kontrolės institucija) –*

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1237 „Dėl Reglamento (ES) Nr. 2017/625 įgyvendinimo“ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/338fbc741cdd11eaa9cfdb735b57421/asr>

² 2025–2027 m. DNKP yra viešai paskelbtas:

<https://vmvt.lrv.lt/lt/administracine-informacija/veiklos-planai-ir-ataskaitos/planavimo-dokumentai/>

oficialiai kontrolei atlikti Reglamento 1 straipsnio 2 dalies i punkte nustatytoje ekologinės gamybos srityje.

ŽŪM ir VŠĮ „Ekoagros“ informaciją pateikė Ekologinio ūkininkavimo informacinėje sistemoje (OFIS) 5 lentelėje „Veiksmai ir priemonės, kurių per ataskaitinius metus ėmėsi kompetentinga institucija, siekdama užtikrinti kontrolės institucijų / kontrolės įstaigų vykdomos oficialios kontrolės veiksmingumą“, todėl, užtikrinant Europos Komisijos pranešime (2021/C 507/1) dėl gairių dokumento dėl to, kaip pildyti standartinės pavyzdinės formos, pateiktos Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2019/723 priede, 9 skirsnį, 8 punkto nuostatų vykdymą, nebepildyta speciali forma, skirta teikti kompiuterizuotos oficialios kontrolės informacijos valdymo sistemos („Annual Reporting on Official Controls“) metinės ataskaitos I daliai.

VMVT. *LR Vyriausybės nutarimu VMVT yra paskirta kompetentinga institucija 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 1 straipsnio 2 dalies a, b, c, d, e, f, j punktuose nustatytoje srityse ir i punkte nustatytoje ekologiškų produktų ženklinimo (išskyrus augalų dauginamosios medžiagos ženklinimą) srityje.*

Siekiant užsibrėžtų veiklos tikslų, 2025 m. VMVT įgyvendino jos kompetencijai priskirtų sričių valstybinės kontrolės, mėginių atrinkimo planus, vykdė stebėsenos programas ir veiksmus, orientuotus į pažeidimų prevenciją ir geresnį teisinio reglamentavimo taikymą.

2025 m. gyvūnų užkrečiamųjų ligų situacijos stebėjimas ir reagavimas į kylančias rizikas ar naujus ligų protrūkius yra vienas svarbiausių Tarnybos veiklos prioritetų. Gyvūnų užkrečiamųjų ligų epidemiologinė situacija Tarnybos specialistų yra nuolat stebima tiek Lietuvoje, kaimyninėse Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse, tiek ir kitose ne ES šalyse. Renkami ir analizuojami valstybinės kontrolės duomenys ir gyvūnų užkrečiamųjų ligų stebėsenos rezultatai, vertinamas ES Gyvūnų ligų pranešimų sistema ir Pasaulio gyvūnų sveikatos organizacijos (toliau – PGSO) ligų informacinė sistema gaunamos informacijos apie kitose šalyse kilusius gyvūnų ligų protrūkius grėsmės lygis ir remiantis šiais duomenimis atitinkamai koreguojami gyvūnų užkrečiamųjų ligų stebėsenos ir likvidavimo priemonių planai, koreguojamos numatytos valstybinės kontrolės (ūkio subjektų patikrinimų ir mėginių) apimtys. Siekiant objektyviau vertinti gyvūnų užkrečiamųjų ligų paplitimą Lietuvoje, remiantis objektyviais statistiniais duomenimis grįsta informacija, nuo 2025 m. įvestas naujas veiklos poveikio rodiklis **„Gyvūnų užkrečiamųjų ligų paplitimas ne daugiau nei 5 proc. 95 proc. patikimumu“**. Šiuo rodikliu, siekiama įvertinti ar Lietuvai aktualiausios gyvūnų užkrečiamosios ligos yra valdomos efektyviai ir ligų židinių (užsikrėtimo) atvejų skaičius neviršija nustatytos maksimalios leistinos ribinės 5 proc. reikšmės, nuo visų tiriamų gyvūnų bandų skaičiaus. 2025 metais vykdant šio rodiklio pasiekimo stebėseną, buvo koncentruojamasi į dviejų šiuo metu Lietuvai aktualiausių pavojingų gyvūnų užkrečiamųjų ligų stebėseną. Dėl endeminės afrikinio kiaulių maro (toliau – AKM) situacijos buvo tiriami visi rasti nugaišę šernai, o versliniuose kiaulių ūkiuose buvo imami mėginiai iš visų nugaišusių arba nugaišintų paršavedžių ir kuilių, o kiekvieną savaitę iš ne mažiau kaip dviejų vėliausiai nugaišusių vyresnių kaip 60 dienų kiaulių arba, jei tokio amžiaus nugaišusių kiaulių nebuvo, iš bet kurių kitų nugaišusių nujunkytų kiaulių, laikomų toje kiaulių laikymo vietoje. Reaguojant į padidėjusią didelio patogeniškumo paukščių gripo (toliau – PG) grėsmę Europoje ir šio viruso plitimo riziką tarp laukinių paukščių populiacijų bei naminių paukščių ūkiuose, buvo vykdoma stebėseną paukščių laikymo vietose. Taip pat buvo tiriami visi rasti kritę laukiniai paukščiai. Tai leido įvertinti PG paplitimą laukinių paukščių tarpe ir galimą užkrato patekimo į laikymo vietas riziką.

Iš viso 2025-aisias buvo užfiksuota 14 šių ligų (5 PG ir 9 AKM) protrūkiai ūkinių gyvūnų laikymo vietose. Įvertinant šiuos ligų pasireiškimą atvejus ir ligų sukėlėjų paplitimo laukinėje faunoje

tyrimų duomenis, buvo proporcingai didinamas gyvūnų laikymo vietose atrenkamų stebėsenos mėginių skaičius. Iš viso 2025 m. buvo atrinkti ir ištirti 22718 AKM ir 1847 PG stebėsenos ir kontrolės mėginiai. Atrenkant tyrimui mėginius 95 proc. patikimumu buvo patvirtinta, kad AKM ir PG ligų paplitimas šalyje (ūkinių gyvūnų laikymo vietose) sudarė 0,5 proc., t. y. pasiekta rodiklio vertė yra žemesnė už nustatytą maksimalią ribinę 5 proc. paplitimo reikšmę.

Išvada: nors 2025 m. buvo užfiksuoti keli AKM ir PG ligų protrūkiai ūkinių gyvūnų laikymo vietose, tačiau Tarnyba užtikrino, kad aktualiausiomis laikomų gyvūnų užkrečiamųjų ligų plitimas šalyje būtų efektyviai valdomas ir pilnai pasiekė planuotą poveikio rodiklio reikšmę ir bendrąją veiklos tikslą.

Siekis prisidėti stiprinant visuomenės sveikatą ir apsaugant vartotojus išlieka viena svarbiausių Tarnybos saugomų vertybių, užtikrinant maisto kokybės ir saugos parametrų stabilumą ir gerėjimą. Todėl maisto kokybės ir saugos lygis šalyje yra nuolat stebimas, analizuojama Tarnybos ir kitų institucijų kaupiama informacija apie per maistą plintančių ligų protrūkius. Taip pat analizuojama ES institucijų platinama mokslinio rizikos vertinimo ir oficialios kontrolės informacija apie maisto saugos lygį ir kylančius pavojus maisto saugai ES ir pasaulyje.

Poveikio rodikliu „**Maisto saugos ir kokybės lygis, vertinant valstybinės laboratorinės kontrolės rezultatus, proc.**“ stebimos didžiausią riziką keliančių veiksnių (įvairių teršalų liekanų ir patogeninių mikroorganizmų) įtakojamos maisto, su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų, ir pašarų saugos tendencijos. 2025 m. Tarnyba vykdė 8 stebėsenos ir kontrolės programas, kurių rezultatai leidžia analizuoti ir vertinti galimas grėsmes ir taikyti efektyvius koregavimo veiksmus ir prevencijos priemones. Išanalizavus 2025 m. atliktų laboratorinių tyrimų maisto, su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų ir pašarų saugai įvertinti rezultatus, pasiekta poveikio rodiklio reikšmė sudaro 95,9 proc., t. y. absoliuti dauguma laboratorijoje ištirtų mėginių atitiko nustatytus saugos ir kokybės standartus. Iš viso 2025 m. buvo atrinkti ir ištirti 6879 maisto, su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų ir pašarų stebėsenos ir kontrolės mėginiai.

Išvada: Poveikio rodiklio pasiekimo lygis patvirtina, kad Tarnybos taikomas, rizikos vertinimu paremtas, stebėsenos ir kontrolės programų intensyvumas užtikrina, kad galimos grėsmės maisto saugai visoje maisto gamybos ar importo grandinėje yra efektyviai suvaldomos. Tai tiesiogiai įtakoja ir visuomenės (vartotojų) žinias ir pasitikėjimą maisto tiekimo grandine.

Apibendrinant programos veiklos poveikio rodiklį „*Gyvūnų užkrečiamųjų ligų paplitimas ne daugiau nei 5 proc. 95 proc. patikimumu*“ ir „*Maisto saugos ir kokybės lygis, vertinant valstybinės laboratorinės kontrolės rezultatus, proc.*“ reikšmes ir testinių programos uždavinių „*Stiprinti ūkinių gyvūnų ir gyvūnų augintinių gerovę ir užtikrinti gyvūnų užkrečiamųjų ligų prevenciją ir kontrolę*“ ir „*Veiksmingai valdyti ir mažinti rizikas visuomenės sveikatai, kylančias dėl maisto, vandens, su maistu besiliečiančių medžiagų, pašarų ir veterinarinių produktų tvarkymo saugos*“ įgyvendinimo rezultatus, 2025 m. Tarnybos veiklos tikslas „*Stiprinti visuomenės sveikatą: vartotojų apsaugą, susijusią su maisto sauga ir kokybe, užtikrinti gyvūnų sveikatingumą ir gerovę*“ – pasiektas.

VATŽŪM LR Vyriausybės nutarimu VMVT yra paskirta kompetentinga institucija 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 1 straipsnio 2 dalies g ir h punktuose nustatytose srityse ir i punkte nustatytoje ekologiškų produktų (augalų dauginamosios medžiagos) ženklinimo srityje žemės ūkio ministro nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro valdymo sričių 2025–2027 m. strateginiame veiklos plane (toliau – SVP) numatytas 4-as veiklos tikslas – užtikrinant augalų sveikatingumą, stiprinti visuomenės sveikatą.

SVP numatyta Valstybinei augalininkystės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – VATŽŪM) pagal kompetenciją vykdyti 15-001 *Žemės ir maisto ūkio, kaimo, žuvininkystės ir fitosanitarijos vystymo programą*, kurios vienas iš uždavinių – vykdyti *fitosanitarijos, augalų apsaugos, trešiamųjų produktų, augalų dauginamosios medžiagos, augalų veislių registravimo ir teisinės apsaugos plėtrą ir kontrolę*.

Remiantis 2024 m. oficialios kontrolės rezultatais, siekiant išlaikyti aukštą augalų sveikatos lygį ir išvengti augalų kenkėjų plitimo, pasirengtą fitosanitarinių tikrinimų dėl karantininių kenkėjų plitimo kontrolės 2025 m. patikrinimų planą siekta įgyvendinti 95 %. Faktiškai šių patikrinimų planas įgyvendintas – 83,4 %, tačiau pažymime, kad buvo atlikti 785 neplaniniai tikrinimai dėl kitu laiku, nei iš anksto numatytos ūkio subjektų veiklos kontrolės. Viso per 2025 m. atlikta 2 646 ūkio subjektų veiklos dėl fitosanitarinių reikalavimų laikymosi patikrinimų, arba 31,3 % daugiau, nei planuota pagal Fitosanitarinių patikrinimų 2025 m. planą. Priemonės įgyvendinimas – 88 %.

Siekiant tausesnio ir tikslingo augalų apsaugos produktų naudojimo bei mažesnės su tuo susijusios rizikos žmonių sveikatai ir aplinkai, 2025 m. planuotus augalų apsaugos produktų naudotojų patikrinimus ir ūkio subjektų konsultavimą patikrinimų metu, siekta įgyvendinti 89 %, faktiškai šių patikrinimų planas įgyvendintas 84 %. Tikrinimo metų planai rengiami vadovaujantis praėjusių metų vykdomos veiklos rizikos kriterijais, todėl vis dar pasitaikė atvejų, kai ūkio subjektai tikrinimo metais veiklos nebevykdė. Priemonės įgyvendinimas – 94 %.

Vykdamt dauginamosios medžiagos siuntų stebėseną priemonės - Užtikrinti tinkamą augalų dauginamosios medžiagos siuntų tiekimo rinkai kontrolę ir atsekamumą kriterijui „Planinių patikrinimų įgyvendinimas, siekiant užkirsti kelią neteisėtam GMO patekimui į aplinką su augalų dauginamąja medžiaga (proc.)“ įgyvendinti 2025 m. suplanuota paimti 11 mėginių iš dauginamosios medžiagos siuntų galimai genetinei modifikacijai nustatyti. Paimta 14 mėginių iš Lietuvos rinkoje esančių dauginamosios medžiagos siuntų, iš jų 2025 m. 3 mėginiai buvo paimti iš dauginamosios medžiagos siuntų, įvežtų iš trečiosios šalies, galimai genetinei modifikacijai nustatyti. Atlikus laboratorinius genetinės modifikacijos tyrimus NMVRVI, P35S, Tnos, CTP2-CP4EPSPS, PFMV, Pat, Bar genetinių elementų nerasta. 2025 m. siekta įgyvendinti 100 %, faktiškai planas įgyvendintas 127 %.

Išsami kompetentingų institucijų pasiektų veiklos tikslų vertinimo kriterijų reikšmių už 2025 m. ataskaita pateikiama lentelėje „1 p. 2 priedas“.